

ДИСКУРС СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ІДЕЙ І КОНЦЕПТІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКИХ БАРОКОВИХ ЛЯМЕНТІВ КІНЦЯ XVI – ПОЧАТКУ XVII СТ.

DISCOURSE OF SOCIAL AND HISTORICAL IDEAS AND CONCEPTS IN THE TEXTS OF UKRAINIAN BAROQUE LAMENTS AT THE END OF THE 16TH – THE BEGINNING OF THE 17TH CENTURY

Мартинюк Г.В.,

*здобувач кафедри української літератури
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

Статтю присвячено дискурсу ідей і концептів, притаманних шляхетському та козацькому середовищу, що відображені в українських віршованих ляментах, створених із приводу смерті видатних історичних осіб – Михайла Вишневецького, Олександра Острозького, Петра Конашевича-Сагайдачного. Йдеться про вияви в цих творах сарматсько-роксоланської ідеології, яка пропагує такі духовні цінності, як вольність, лицарство, любов до батьківщини, готовність до жертвоного їй служіння. Автор зауважує, що світські ляменти презентують також і суспільний уклад життя на українських землях у кінці XVI – на початку XVII ст.

Ключові слова: бароко, лямент, історико-героїчна поезія, Михайло Вишневецький, Олександр Острозький, Петро Конашевич-Сагайдачний.

Статья посвящена дискурсу идей и концептов, которые были свойственны шляхетскому и казацкому сословию и отразились в украинских стихотворных ляментах, написанных по поводу смерти выдающихся исторических личностей – Михаила Вишневецкого, Александра Острожского, Петра Конашевича-Сагайдачного. Речь идет о проявлениях в этих произведениях сарматско-роксоланской идеологии, пропагандирующей такие духовные ценности, как свобода, рыцарство, любовь к родине и готовность к жертвенному служению ей. Автор отмечает, что светские ляменты изображают также и общественный уклад жизни на украинских землях в конце XVI – начале XVII вв.

Ключевые слова: барокко, лямент, историко-героическая поэзия, Михаил Вишневецкий, Александр Острожский, Петр Конашевич-Сагайдачный.

The article is devoted to the discourse of ideas and concepts characterizing the nobility and the Cossack community, which are reflected in the Ukrainian poetic laments created on the occasion of the death of outstanding historical figures – Mykhailo Vyshnevetskyi, Oleksandr Ostrozkyi and Petro Konashevych-Sahaidachnyi. In particular, this refers to the manifestations of the Sarmatian-Roxolanian ideology in these works, which propagates such spiritual values as freedom, chivalry, love for the homeland, readiness to self-sacrificing service to it. The author mentions that secular laments also present the social way of life in the Ukrainian lands at the end of the 16th and the beginning of the 17th centuries.

Key words: baroque, lament, historical heroic poetry, Mykhailo Vyshnevetskyi, Oleksandr Ostrozkyi, Petro Konashevych-Sahaidachnyi.

Постановка проблеми. Історико-героїчна поезія доби козаччини – це величезний жанрово-тематичний поетичний комплекс, що не раз ставав предметом досліджень багатьох авторитетних науковців XIX – початку XXI ст. (М. Возняка, М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Франка, Р. Радишевського, І. Помазана та ін.). Однак потребує більш пильної уваги така суттєва складова частина давньоукраїнської історичної поезії, як ранньобарокові ляменти, особливо з огляду на порушувани в них суспільні проблеми й ідеї. Деяких аспектів цієї теми торкалися у своїх розвідках, присвячених аналізу окремих текстів ляментів, І. Мельничук, П. Білоус, Л. Семенюк, М. Трофимук.

Постановка завдання. Мета цієї статті – дискурс ідей і концептів, притаманних шляхетському та козацькому середовищу, що відображені у творах, присвячених смерті видатних історичних осіб, – українських віршованих ляментах.

Виклад основного матеріалу. Учені стверджують, що в барокову епоху українська культура розвивалася під потужним впливом ідеології сарматизму [1, с. 29]. Творці сарматського міфу, виводячи генезу шляхетського стану від войовничих, волелюбних сарматів, утверджували рицарські чесноти, ідею вибраності слов'янського народу й особливої місії Речі Посполитої в обороні християнства. З іншого боку, українські політичні реалії, зростання державотворчої ролі козацтва творять своєрідну модифікацію сарматизму на українському ґрунті – сарматсько-роксоланську (сарматсько-козацьку) ідеологію. У ній сарматський міф сполучається з козацьким, у якому козацтво постає як традиційна рицарська спільнота, рівна шляхетському станові [2, с. 84]. Ця об'єднувальна ідеологія суттєво позначилася на українській літературі епохи Бароко, особливо на творах історичної тематики, серед яких є чимало ляментів,

що писалися з приводу смерті видатних історичних осіб – політичних діячів (князів і гетьманів).

Об'єкт нашого дослідження складають ляменти на пошану померлих князів-шляхтичів, козацьких гетьманів і ватажків: польськомовна поема «Епіцедіон, себто вірш жалобний про благородного і вічної пам'яті гідного князя Михайла Вишневецького, каштеляна київського» (1585) Ждана Білицького, «Лямент дому княжат Острозьких» (1602) Дем'яна Наливайка та «Вірші на жалісний погреб... Петра Конашевича Сагайдачного» (1622) Касіяна Саковича.

Адресатами цих творів виступають вибрані особистості – герої, наділені ідеальними рисами, яких автори знаходять у шляхетському чи козацькому середовищі. Найчастіше поети вшановували представників князівських родів, які уславилися численними перемогами в битвах із татарами. Серед таких – благородний князь, київський каштелян Михайло Вишневецький («Епіцедіон» Ж. Білицького). Не меншої поваги удостоївся і представник славного роду князів Острозьких, син Костянтина-Василя Олександр Острозький як ревнитель православ'я («Лямент дому княжат Острозьких» Д. Наливайка). Захоплення ренесансно-барокових поетів викликала мужність, відвага й самопожертва козацького керманіча, гетьмана Війська Запорозького, полководця і мецената Петра Конашевича Сагайдачного («Вірші...» К. Саковича).

Названі твори, будучи зразками історико-героїчної поезії козацької епохи, не лише оплакують смерть видатних діячів, а й віддзеркалюють комплекс ідей, характерних для цієї доби. Творцями таких текстів були особи, належні до шляхетсько-козацької верстви, яких варто вважати носіями сарматсько-роксоланської ідеології, що виявилася на рівні ідей і концептів. Це стосується творів, написаних не лише давньоукраїнською мовою, а й польською. Так, аналіз польськомовного «Епіцедіону» дав підстави М. Трофимуку вважати цей твір «породженням і чи не першим виявом специфічного комплексу ідей, які домінували в культурній атмосфері «русько-української» спільноти» [3, с. 228]. Зазвичай такі твори мають виразно публіцистичний, навіть агітаційний характер; автори прагнуть вплинути на суспільну свідомість, переслідують не лише художні, а й ідеологічні цілі.

Насамперед ляменти на честь світських осіб ілюструють високий рівень самоусвідомлення українських поетів межі XVI – XVII ст. – співців шляхетського та козацького станів і пов'язаних із ними чеснот («цнот»). У дусі сарматизму вони утверджують давність і значимість роду,

висловлюють гордість за своїх героїчних предків і здатність сучасників наслідувати їхні подвиги. Приклади такої мужності автори черпали з двох джерел – з вітчизняної історії та з історії стародавнього світу, передусім Греції та Риму. Так, Касіян Сакович Запорозьке Військо називає «насінням Іафета», тобто нащадками зразкових старозавітних біблійних персонажів: «Племя то ест з насіння Іафета, / Который з Симом покрив отчы секрета». Характеризуючи козаків, автор оперує і відомостями з киевських часів: «За Олега, Росського монархи, пливали / В човнах по морюі на Царград штурмовали» [4, с. 221]. Для поета відданість гетьмана Сагайдачного своїй справі суголосна із вчинком афінського царя Корда, котрий свідомо віддав своє життя за майбутню перемогу свого війська, а Хотинська битва рівносильна битві спартанського царя Леоніда з персами [4, с. 223]. Ж. Білицький, автор «Епіцедіону», велич покійного князя Вишневецького порівнює із заслугами Гектора, героя Троянської війни [5, с. 190].

Очевидно, що сарматська ідея старожитності шляхетських родів диктувала авторам цих творів розмішувати в них описи генеалогічного коріння їх героїв. Такий генеалогічний виклад про рід князя Вишневецького містить, зокрема, «Епіцедіон» Ж. Білицького. Зроблено це, як стверджує М. Трофимук услід за Н. Яковенко, «з урахуванням тих понять і переконань, що панували у родині українського магната» [3, с. 225–226; 7, с. 153]. Йдеться про доведення давності роду Вишневецьких, його домінуючої ролі серед провідних князівських кланів нарівні з родом Острозьких.

Другий постулат сарматсько-роксоланської ідеології – піклування про оборону рідного краю, під яким, безумовно, розуміли об'єднану державу поляків і русинів – Річ Посполиту. Авторі ляментів не заперечують, навіть підкреслюють, що Річ Посполита – це та держава, яку захищають і за яку воюють князі та гетьмани з козаками, але, окрім того, у віршах фігурують й інші поняття: «отча сторона», «рідний край», «отчизна», «Русь», «україна» (до речі, ця назва в українській поезії вперше вжита автором «Епіцедіону», 1585 р.; він пише її з малої літери і згадує більше десятка разів [3, с. 226]). Отже, захищаючи кордони Речі Посполитої, князі та гетьмани зі своїм військом ставали і в оборону України (як рідного краю, отчої сторони).

У тому ж «Епіцедіоні» часто фігурують назви етнічних українських земель і міст: Наддніпрянина, Трипіль, Поділля, Волинь, Сіверщина; Корсунь, Черкаси, Чигирин. У такий спосіб автор підкреслює роль усіх меш-

канців України як захисників Речі Посполитої від татарських загарбників: «Певно Карків, Познань теж часто б потерпали, / Коли б хижих над Дніпром наші не спиняли» [5, с. 188].

Описам діяльності померлих героїв автори ляментів присвячують чимало сторінок своїх творів. Життя цих історичних діячів означене безперервними війнами і складними обставинами воєнної дійсності. На першому плані в усіх творах цієї тематики виступають саме ті риси характеру й поведінки героїв, що є запорукою успішної військової діяльності. Автори славлять князів, воєначальників, козацьких ватажків як справжніх героїв, захисників нації. Як слушно стверджує Р. Радишевський, «підставою для звеличення слугували не походження та вроджене шляхетство, а лицарські чесноти, заслуги вояownika перед Батьківщиною. Тому нарівні опинилися і великі, прославлені князі, і козацькі ватажки, які здобули славу своєю звитягою» [1, с. 35–36]. Так, життя Михайла Вишневецького в «Епіцедіоні» Ж. Білицького – це, за висловом М. Трофимука, «безперервний шерех заходів, спрямованих на захист і зміцнення українських земель» [3, с. 226]. Князь очолює боротьбу з ворогами (турками й татарами) в українських степах, на Наддніпрянщині, коло Черкас, Чигирин, Корсуня та на Сіверщині. Його життя підпорядковане безперервним походам і воєнним сутичкам. Завдяки цьому, як зауважує М. Трофимук, «поминальний зміст твору, запропонований жанром епіцедіону, в майстерному авторському виконанні переростає у широке епічне полотно, що служить основній меті: ствердженню діяльності володаря в особі князя Михайла Вишневецького...» [3, с. 227].

Ж. Білицький підкреслює, що питомою ознакою його героя є не тільки здібності полководця й уміння здобувати військові перемоги, а й здатність забезпечити мир своїм підданим. Про опіку підданими йдеться і в «Ляменті дому княжат Острозьких» Дем'яна Наливайка. Померлий князь закликає синів дбати про оборону вітчизни, опікунами якої бачить своїх дітей: «Залишаю вам вітчизну вашу неподільну / Для котрої оборонцями і дідичами станьте надійно» [6, с. 527].

Рицарські риси Петра Сагайдачного звеличує К. Сакович, називаючи його «рицером славетним», «гетьманом праведним, шляхетним», який «умів мудре тим сильним військом керувати» [4, с. 223].

Прикметно, що автори ляментів, подаючи ретельну характеристику чеснот і заслуг покійних рицарів, зовсім не вдаються до опису їхньої зовнішності. Так, в «Епіцедіоні» рисам князя

Вишневецького відведено всього два рядки наприкінці твору: «Зросту був помірною, вигляд мав поважний... / Повновидий був з лица, вигляд мав ласкавий» [5, с. 192]. За цими рисами, як зауважує автор, «кожен міг пізнати, що то князь наш славетний».

Не меншими чеснотами наділені й самі козаки як захисники України. Чи не вперше вони прославляються в «Епіцедіоні» на честь Михайла Вишневецького: «Дякувати долі: є на Дніпрі потужні / України оборонці, сміливі і мужні, / Котрі гострих шишаків зовсім не бояться, / Котрі силі хижій, злій здатні опиратися» [5, с. 188].

Касіян Сакович наголошує, що запорізьке військо репрезентує всю націю: «Бивали межі войском тим князі і пани, / З котрих виходили добрії гетьмани» [4, с. 221].

У «Віршах...» К. Саковича козаки показані як такі, що готові мужньо «отчизні служити», «за волність її свой живот положити» [4, с. 221]. Більше того, автор проголошує думку про єдність провідника і народу (козацтва) в боротьбі за національні й соціальні права та вольності: «Куди ж гетьман не сам през ся, леч войском ест славетний, / А войско тиж гетьманом, довод то ест явний, / Гетьман без войска що ж ест, войско тиж без нього? / Згола нічого не ест един без другого» [5, с. 222].

Дослідники небезпідставно вважають «Вірші на жалісний погреб Петра Конашевича Сагайдачного» К. Саковича «вершиною козацького панегіризму першої чверті XVII ст.». За словами В. Шевчука, «вірш особливий тим, що на козаків автор дивиться як на державоносну еліту і підносить, оспівує, декларує козацького вождя як правителя нації – досі так козацьких проводирів не трактували» [8, с. 277].

З-поміж шляхетських і козацьких чеснот, таких як самовідданість справі, героїзм, волелюбність, поети насамперед цінують свободу («вольність»), бо, як писав К. Сакович, «Найбольшую реч межі всіми сужу волність» [4, с. 322]. До вольності, каже поет, «її рицери в войнах доступують. / Не грошми, але кров'ю ся її докупують» [4, с. 323], отже, говориться про збройний шлях визволення. Саме так здобуває «вольність» запорізьке військо.

Важливий постулат сарматсько-козацької свідомості – захист України від ординців. Так, для автора «Епіцедіону» головне покликання української шляхти полягає в обороні краю від турків і татар. Це не лише подвиг, а запланована Божим провидінням місія, обов'язок кожного шляхтича. Таким захисником землі від ординців постає князь Михайло Вишневецький. Його пере-

конання Ж. Білицький вкладає у «промови перед боєм» – своєрідні авторські звертання. Не раз на цьому наголошено в тексті й від імені самого автора: «Він надійним був щитом цілій Україні, / Пам'ятає силу ту бусурман донині...» [5, с. 171]; «Мужнім рицарям завжди Україна рада, / Бо щороку від татар – підступи і зрада, / Не допустить добрий син землю плондрувати, / Буде власними грудьми матір заступати» [5, с. 178–179]. Як стверджує М. Трофимук, «Тут висловлено ті месіанські переконання, що пізніше стали основою світогляду козацтва і повною мірою реалізувалися у пізніших творах барокової доби» [3, с. 231].

Захисником України, її «твердою обороною» від турків і татар змальовано запорізьке військо у «Віршах» К. Саковича, бо «где запорозцов ніт, татарин впадаєт» [4, с. 323].

Творцям ляментів чужі мілітарні настрої: «вони не тішаться війною задля війни, подвигами задля подвигів, вони бачать глибше» [8, с. 98]. Так, на думку К. Саковича, «Кгда ж война для тих толко причин маєт бити, / Себе от кривд і иних так же боронити» [4, с. 325]. Війна розглядається як необхідна справа, коли йдеться про потребу захисту рідної землі: «Кто бовім за ойчизну не хочет вмирати, / Тот потом за ойчизною мусить погибати» [5, с. 325]. Водночас поет рішуче виступає проти міжусобиць («домових війн»).

Дещо відмінний погляд на цю проблему знаходимо в «Епіцедіоні» Ж. Білицького. Михайло Вишневецький постає тут ініціатором колонізації півдня України, продовжуючи осадничу діяльність князів старшої доби. Автор вважає таку рису свого героя традиційною для князя-володаря. У цьому тексті яскраво описано військову атрибутику воїнів, причому як козаків, так і їхніх супротивників – татар. Перед початком бою козаки мають звичай молитися [5, с. 176], а в бою найчастіше користуються шаблею та рушницею, тоді як татари – «луком із гострою стрілою» [5, с. 174]. Татарське військо зображене як експресивне, в ньому часто лунають бойові вигуки «гала», «гяур», завдання яких – викликати релігійні та патріотичні почуття. Про наступ татари повідомляють «зурною», а українські воїни на ідентичному музичному інструменті, сурмі, під час бою виконують, як пише автор, «жалісливі думи». З тексту цього твору нам стають відомі й найцінніші для татарина породи верхових бойових коней – бахмат, аргамак (румак).

Зображаючи баталії, Ж. Білицький вдається й до деталей ведення бою. Зокрема, йдеться про бойовий прийом татарської кінноти, що полягав у несподіваному наскоку, випусканні стріл із луків

і такому самому несподіваному поверненні назад, який автор називає «звичним танцем»: «Звичним танцем татарва з криком найжджає...» [5, с. 184]. Автор акцентує на військових навчаннях не лише як запоруці успіху козацького війська, а й формуванні ідеї українського рицарства: «Як з прудкого румака на ходу стріляти, / як у герці бусурман шаблею рубати, / як супроти кінних лав пішими ставати / та нападника здаля списом уражати. / У навчаннях нелегких бойовому ділу / На Вкраїні піднялось рицарство уміле» [5, с. 175].

Одна зі сторін сарматсько-козацької свідомості – ставлення до сусідніх держав – Москви і Туреччини. Ставлення до Москви та московитів бачимо вже в анонімній поемі «Епіцедіон» на честь князя Михайла Вишневецького: «Як і ми, й Москва від них часто потерпає, / Так-бо сталося, що їх за сусідів маєм. / Не виборюють у нас волю, незалежність, / Мають око заздрісне на чужу маєтність. / Тої волі, що у нас, злодії не знають, / Тільки задля користі шаблю підіймають...» [5, с. 187]. В. Шевчук так коментує ці рядки: «Тут маємо не тільки гостру характеристику сусіднього народу, але своєрідне заперечення, що вони нам близький народ, і ствердження, що допомоги від них чекати годі...» [8, с. 172]. І все ж, попри негативне ставлення до московитів, автор пропагує ідею християнської згоди як запоруки в боротьбі з невірними: «А коли б між християн та була ще згода, / Не терпіли б, як тепер, їхні землі шкоди» [5, с. 187].

Военну політику гетьмана Сагайдачного К. Сакович теж характеризує у християнському дусі: «Пильне он того стерег, би война з християни / Християном не била, леч только з погани, / Которих он водою і сухом воевав / І плінних християн з моці їх видавав» [4, с. 223]. Як зазначає автор, за такі земні, тобто суспільні здобутки гетьмана чекають небесні заслуги.

Для носіїв сарматсько-козацької ідеології невід'ємними рисами справжнього шляхтичкнязя (чи козацького ватажка) вважалися благочестивість, відданість вірі, дотримання традицій роду, сім'ї. Чи не найбільше на цьому наголошено в «Ляменті дому княжат Острозьких», адже твір присвячено князю Олександру Острозькому як одному з поборників православ'я в Україні. У слові померлого князя до синів саме віра постає підвалиною могутності дому Острозьких. Завдяки їй Острозькі набули слави і маєтності. Тому збереження величі княжого дому (роду) ставиться автором у пряму залежність від сталості віри. Зрадити віру означає втратити всі надбання предків, а відтак – занедбати повагу, статки і здоров'я:

«Тою були славні, тою маєтності набули, / і котру, бережи того, Боже, аби ніколи не збули, / Бо запам'ятайте моє слово, що з вірою сполучно / утратите шану, маєтність і здоров'я благополучність» [6, с. 527].

Княжичі (діти померлого) постають як продовжувачі благородних справ князя, його посмертне втілення. Автор наголошує на таких чеснотах, як віра, діловитість, набожність. Батько настановляє княжичів вести скромний спосіб життя, оминати спокуси світу, поводитися обачно – і тим самим бути достойними дому Острозьких.

Як стверджує І. Мельничук, основні настанови юним Острозьким співвідносяться з кодексом європейського лицарства, складовими частинами якого є служіння вірі, державі (Речі Посполитій) і покровительство підданам [9, с. 207–208]. Тобто, ідеологічні основи ляментів можна розглядати і в ширшому, загальноєвропейському контексті.

Автори світських ляментів, розкриваючи широку перспективу діяльності та життєвих заслуг оплакуваних героїв, подають і штрихи до українського суспільного життя. Концепт «суспільство» розкривається через безліч профанних тем та образів. Зокрема, автор «Епіцедіону» у вступній частині «До читача» торкається теми книгодрукування і літератури загалом, наголошуючи на важливості спільної праці: «щоб дійшло це до людей, спілкою подбали: що один все написав, інші друкували» [5, с. 169]. Попри добре помітну для читача латинізацію тексту, автор декларує свій твір як оригінальний і самостійний: «ні додати, ні вкоротити – діло завершилось, хай своїм життям живе те, що народилось» [5, с. 169]. Автор запевняє дружину покійного в тому, що «Епіцедіон» писаний ним особисто, не «Гомеровим чи Вергілієвим віршем, а з простої гадки своєї» [5, с. 174].

Світські ляменти трансформують і тогочасні суспільні настрої чи тенденції. Так, на початку «Епіцедіону» зазначено місце та дату написання: «писано в Нижній Білці, дня першого січня року 1585» [5 с. 170]. Тепер це село Мала Білка Лановецького району Тернопільської області. За три роки до смерті князя, у 1582 р., в Речі Посполитій відбулося запровадження григоріанського календаря, яке посилює напругу між польською католицькою й українською православною церквами та в суспільстві загалом. Зазначення у творі конкретних дат – смерті князя та написання пам'ятки, як зауважує В. Яременко, дає підстави

стверджувати, що автор був прихильником календарної реформи [5, с. 276].

У «Віршах на жалосний погреб...», зокрема у вірші чотирнадцятому, відображено розвиток тогочасного українського церковного життя. Йдеться про відновлення православної церковної ієрархії в 1620 р., яке відбулося під опікою українського козацтва під проводом гетьмана Сагайдачного: «Патріарха наш гетьман з військом привітавши / В Києві, поклон йому доземний поклавши, / З православними почав раду учиняти, / Щоби пастирів могли православних мати / В своїй церкві назамість тих владик-унітів / Котрих має наш народ всіх за єзуїтів. / Бо із ними уніат заразом мудрує, / Як під папу підвести нас усіх, міркує» [4, с. 231]. Ця історична подія перешкодила масовому покатоличенню і спольщенню українства та надихнула його на подальшу боротьбу із загарбниками. Як бачимо, К. Сакович, який згодом хоч і перейде на латинський обряд віросповідання, у «Віршах на жалосний погреб...» висловлює симпатії такому ходу подій, високо оцінюючи роль козаків: «Послугу тоді таку гідно учинивши / І благословення так війську заслуживши» [4, с. 231].

З ляментів дізнаємося про становище українців у часі воєн: «Був безпечний би тепер батько з діточками / Не ховався б по лісах та поза кущами. / Подивіться, як в сльозах орачі блукають, / Вигнано їх із садіб, шеляга не мають. / Бачимо, як бранців тьму тягнуть на арканах. / А той сам подався геть, на місця незнані» («Епіцедіон») [5, с. 187].

У цілому аналіз барокових ляментів світської тематики підтверджує появу державотворчих тенденцій в українській літературі кінця XVI – початку XVII ст. Ці тексти ілюструють високий рівень етнічної свідомості як авторів, так і адресатів. Окрім ідеологічного наповнення, ляменти відображають суспільні настрої та проблеми. Герої творів – князі та гетьмани – постають як державники, що усвідомлюють свій обов'язок перед народом і вірою, свідомо обираючи шлях заступництва підданих, оборони їх перед турками і татарами, відстоювання релігійних прав православних. Головними духовними цінностями, оспіваними в ляментах, стали вольності, лицарство, любов до батьківщини, готовність до жертвовного їй служіння і, звичайно, старожитність, що накладало на сучасників певні обов'язки щодо продовження справи предків і померлих видатних особистостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Радишевський Р. Сарматсько-роксоланський дискурс української поезії XVI століття. *Слов'янський світ*. 2010. Вип. 8. С. 29–49.
2. Ісіченко Ігор, Архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII – XVIII ст.): навч. посіб. Львів – Київ – Харків: Святогорець, 2011. 568 с.
3. Трофимук М. Українська польськомовна поема з кінця XVI ст. *Українсько-польські контексти доби Бароко. Київські полоністичні студії*. Т. IV. Київ. 2004. С. 223–235.
4. Українська література XVII ст.: синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / упоряд., приміт., і вступ. стаття В.І. Кречетня; ред. тому О.В. Мишанич. Київ: Наук. думка, 1987. 608 с.
5. Українська поезія XVI століття / упоряд., вступ ст. та приміт. В.В. Яременка. Київ: Радянський письменник, 1987. 287 с.
6. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV – XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI – XVIII століття) / упоряд.: В. Шевчук, В. Яременко: У 4 кн. Київ: Аконті, 2006. Кн. 1. 800 с.
7. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ: Критика, 2002. 415 с.
8. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI – XVIII століть: У 2 кн. Кн. 1.: Ренесанс. Ранне бароко. Київ: Либідь, 2004. 400 с.
9. Мельничук І. «Лямент дому княжат Острозьких» в контексті танатологічного дискурсу української барокової поезії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Вип. 54. С. 205–208.

УДК 821.161.2:82-6Вороний

КОМПОЗИЦІЙНІ, СТИЛЕТВІРНІ Й ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ
ЛІРИКИ МИКОЛИ ВОРОНОГОCOMPOSITIONAL, STYLE-MAKING AND IDEA-THEMATIC ELEMENTS
OF LYRICS OF MYKOLY VORONYU

Осяк С.В.,

*аспірант кафедри української літератури та компаративістики
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

У статті на матеріалах аналізу окремих поезій Миколи Вороного проаналізовано композиційні, стилетвірні й ідейно-тематичні елементи. З'ясовано, що письменник збагатив українську культуру новаторським підходом до творення високої і модерної, і традиційної лірики. Його модерній поезії притаманна емоційно-інтуїтивна заглибленість у культуру слова, сповнення вірша настроєвим нюансуванням, звернення до символічної образності, медитативності, окремі поетичні твори співзвучні своєю композиційною й образотвірною версифікацією західноєвропейській культурі початку ХХ ст.

Ключові слова: ліричний герой, краса, композиційні елементи, тематика, лірика, символізм.

В статье на материалах анализа отдельных стихотворений Николая Вороного проанализированы композиционные, стилетворческие и идейно-тематические элементы. Выяснено, что писатель обогатил украинскую культуру новаторским подходом к созданию высокой и современной, и традиционной лирики. Его модернистской поэзии присуща эмоционально-интуитивная погруженность в культуру слова, наполнение стихотворения нюансом настроения, обращение к символической образности, медитативности, отдельные поэтические произведения созвучны своей композиционной и образотворной версификацией западноевропейской культуре начала ХХ в.

Ключевые слова: лирический герой, красота, композиционные элементы, тематика, лирика, символизм.

In the article on materials of the analysis of individual poems of Mykola Voronyu, compositional, style-making and idea-thematic elements are analyzed. It has been found out that the writer enriched Ukrainian culture with an innovative approach to the creation of high and modern, and traditional lyrics. His modern poetry is characterized by emotional and intuitive engagement in the culture of the word, completeness of the poem with a moody nuance, appeal to symbolic imagery, meditativity, and certain poetic works consistent with their compositional and figurative versioning of the Western European culture of the early twentieth century.

Key words: lyrical hero, beauty, compositional elements, themes, lyrics, symbolism.